

Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού

Τόμ. 13 (2014)

Special Issue - Life Skills

«ΒΛΕΠΟΝΤΑΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ» ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΚΑΙ ΕΞΩ-ΟΙΚΙΑΚΟ ΧΩΡΟ

Ιωσήφ Κωνσταντίνου (Iosif Konstantinou)

doi: [10.12681/icw.17957](https://doi.org/10.12681/icw.17957)

Copyright © 2018, Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κωνσταντίνου (Iosif Konstantinou) Ι. (2014). «ΒΛΕΠΟΝΤΑΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ» ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΚΑΙ ΕΞΩ-ΟΙΚΙΑΚΟ ΧΩΡΟ. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 13, 261-267. <https://doi.org/10.12681/icw.17957>

«ΒΛΕΠΟΝΤΑΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ» ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΚΑΙ ΕΞΩ-ΟΙΚΙΑΚΟ ΧΩΡΟ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα μέλη κάθε οικογένειας, ανεξαρτήτως ηλικίας, καταναλώνουν τηλεοπτικά προγράμματα καθόλη τη διάρκεια της ημέρας σε διαφορετικά χωροχρονικά περιβάλλοντα. Η κατανάλωση των προϊόντων αυτών αποτελεί καθημερινή οικιακή πρακτική που, όχι μόνο «δεν μπορεί να διαφοροποιηθεί από οτιδήποτε άλλο βρίσκεται γύρω από αυτήν» (Ang 1996: 68), αλλά «σχετίζεται με τα συμφραζόμενα του σπιτιού, της γειτονιάς και του έθνους» (Gauntlett και Hill 1999: 10). Σε αυτό το «κοινωνικό γεγονός» της κατανάλωσης (Radway 1984) εμπλέκονται όλα τα μέλη της οικογένειας μέσα από μια ιδιαίτερα περίπλοκη σχέση. Στην περιπλοκότητα αυτή συντελούν τόσο η διαφορετική σύσταση και δομή της οικογένειας, όσο και τα σύνθετα χωροχρονικά πλαίσια στα οποία επιτελείται η κατανάλωση των προϊόντων επικοινωνίας. Έχοντας ως βάση τις θεωρίες των σπουδών επικοινωνίας, αλλά και προσεγγίσεις της ανθρωπολογίας των μέσων, η παρούσα ανακοίνωση βασίζεται σε μια εθνογραφία κοινού για την παιδική ηλικία και τη χρήση των μέσων επικοινωνίας και εστιάζει τόσο στις σχέσεις εξουσίας που διαμορφώνονται στον οικιακό χώρο, όσο και στις κοινωνικές και φιλικές επαφές των αλβανών μαθητών και μαθητριών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας με τους συμμαθητές τους, έλληνες και αλβανούς⁴.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Κατανάλωση, οικιακή τελετουργία, ανθρωπολογία των μέσων, επιτόπια έρευνα, σχέσεις εξουσίας, εγγύτητα, αποφυγή.

WATCHING TELEVISION WITHIN THE FAMILY POWER RELATIONS IN DOMESTIC AND PUBLIC SPACE

ABSTRACT

The present paper examines the consumption of local, national and global media context by Albanian students. These students of preschool and first school age constitute the majority of foreign students in the agricultural and urban places in the region of Argolida. The everyday media consumption and the interplay of these students with their parents in the domestic and with their schoolmates in the public are implicated in the process of ethnic identity construction.

KEY WORDS

Consumption, rituals media ethnography, migration, identity, power relations

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

Η κατανάλωση προϊόντων επικοινωνίας αποτελεί για τα μέλη των οικογενειών γνώμονα του ημερήσιου προγράμματός τους, μια «τελετουργία της καθημερινής ζωής» (Lull 1980, Livingstone και Bovill 1999). Ξεχωριστή θέση σε αυτή την καθημερινότητα κατέχει η τηλεόραση, η οποία σχετίζεται άμεσα με τη δόμηση του ημερήσιου προγράμματός τους, την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων τους και τη διαμόρφωση των καθημερινών τους συνηθειών. Επίσης, όπως έχει υποστηρίξει ο Lull (1988), το παιχνίδι των παιδιών και το διάβασμα των μαθημάτων τους μπροστά στην τηλεόραση, η συγκέντρωση της οικογένειας κατά τη διάρκεια του βραδινού φαγητού και οι συζητήσεις με φίλους και συγγενείς, ενώ παρακολουθούν τηλεοπτικές σειρές και ταινίες, αποτελούν «προεκτάσεις» της κοινωνικής τους

⁴ Η ανακοίνωση αυτή βασίζεται στη συμμετοχική παρατήρηση αλβανικών οικογενειών σε αγροτικές και αστικές περιοχές του νομού Αργολίδας από το 2006 έως το 2009. Κατά τη διάρκεια της επιτόπιας έρευνας, συνάντησα πενήντα (50) αλβανούς μαθητές και μαθήτριες, όχι μόνο στο σχολείο τους, αλλά και στον οικιακό τους χώρο και τη γειτονιά τους, πραγματοποίησα συνεντεύξεις σε βάθος με προκαθορισμένα λίγο πολύ θέματα και με τη δυνατότητα αλλαγής της σειράς των ερωτήσεων, τροποποίησης του περιεχομένου τους και προσθαφαίρεσης θεμάτων για συζήτηση, συμμετείχα στα παιχνίδια τους, κατέγραψα τις καταναλωτικές τους προτιμήσεις και μελέτησα τις σχέσεις που αναπτύσσουν με τους γονείς τους, τους συγγενείς, τους συμμαθητές και τους ντόπιους. Με άλλα λόγια, επέλεξα τη συμμετοχική παρατήρηση που επιτρέπει τη συστηματική έρευνα των κοινωνικών διεργασιών μέσω της συνεχούς αλληλόδρασης του ερευνητή με τα υπό μελέτη δρώντα υποκείμενα, και την ερμηνεία της ανθρώπινης πολυμορφίας και διαφοράς. Η ανακοίνωση αποτελεί μέρος του υπό έκδοση βιβλίου «Έχουμε τρεις τηλεοράσεις, DVD και Video». Μέσα επικοινωνίας και διαμόρφωση της ταυτότητας Αλβανών μαθητών. Μια εθνογραφική μελέτη (2015) Εκδόσεις Ηρόδοτος.

ζωής, όπου αποτυπώνονται προσωπικές απόψεις, κοινωνικές θέσεις και συμπεριφορές των έμφυλων και ηλικιακών ρόλων των μελών της οικογένειας.

Επομένως, η χρήση της τηλεόρασης συχνά καθορίζεται από αρκετά σύνθετους, συνήθως σιωπηλούς κανόνες και συμφωνίες, που διαφέρουν ανάμεσα στα μέλη του οικιακού κοινού, καθώς τα τελευταία συμμετέχουν με διαφορετικό βαθμό προσήλωσης και διαφορετικές προδιαθέσεις, έχοντας διαφορετικές προσωπικές εμπειρίες και βιώματα του κοινωνικού και πολιτισμικού τους κόσμου (βλ. και Lull 1980, Morley 1992, Moores 1993). Με άλλα λόγια, η σπουδαιότητα των πρακτικών που αναπτύσσουν τα μέλη του κοινού μπροστά στην τηλεοπτική συσκευή έγκειται στην ίδια την πράξη παρακολούθησης και στις επιλογές προγραμμάτων, οι οποίες παίζουν σημαντικό ρόλο στην εκδήλωση των «σχέσεων εξουσίας» στο πλαίσιο της οικιακής ζωής (Lull 1990). Ενώ, δηλαδή, η καθημερινή παρακολούθηση τηλεοπτικών προϊόντων μπορεί να αποτελέσει μια 'συλλογική' οικογενειακή εμπειρία, άλλες φορές μπορεί να διαφοροποιήσει τις οικογενειακές σχέσεις, να μετατρέψει τις ισορροπίες και να οδηγήσει στην εκδήλωση διαφωνιών αναφορικά με το πρόγραμμα που επιλέγεται και το χρόνο παρακολούθησης.

Πιο συγκεκριμένα, οι εθνογραφίες κοινού που διερεύνησαν την «κοινωνική δυναμική» των σχέσεων που αναπτύσσουν τα μέλη της οικογένειας μπροστά στην τηλεόραση, έθεσαν το θέμα των «σχέσεων εξουσίας» ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά, τους άντρες και τις γυναίκες, αλλά και ανάμεσα στα παιδιά και τους φίλους τους. Για παράδειγμα, ο David Morley, στο έργο του *Family Television* (1986), διαπίστωσε ότι η παρακολούθηση της τηλεόρασης μπορεί να αποτελέσει αιτία παραγωγικών συζητήσεων ή/και διαμάχης ανάμεσα στα μέλη οικογενειών του δυτικού Λονδίνου. Συχνά οι γονείς φαίνεται να συνομιλούν με τα παιδιά τους για τις τηλεοπτικές αφηγήσεις, να ασκούν κριτική στις απεικονίσεις συγκεκριμένων προγραμμάτων και να θέτουν περιορισμούς στη χρήση των μέσων. Από την άλλη πλευρά, διαπίστωσε ότι συγχρόως τα παιδιά μιλούν με τους φίλους και τους συμμαθητές τους για τα τηλεοπτικά προϊόντα, διαφωνούν με τις επιλογές των γονιών τους και αντιδρούν στους περιορισμούς. Ομοίως, ο κοινωνιολόγος James Lull, στην έρευνά του *The social uses of television* (1980), αλλά και στο μεταγενέστερο έργο του *Inside family viewing* (1990), παρατήρησε τη χρήση της μικρής οθόνης στο πλαίσιο της οικογένειας και περιέγραψε τις σχέσεις «εγγύτητας» (affiliation) και «αποφυγής» (avoidance), δηλαδή, τις περιπτώσεις όπου τα άτομα επιθυμούν να είναι κοινωνικά κοντά ή μακριά από άλλους με τους οποίους μοιράζονται τον ίδιο χώρο. Η «εγγύτητα» εκφράζεται με τη συμμετοχή των μελών στην παρακολούθηση του ίδιου θεάματος. Έτσι, για παράδειγμα, η μετάδοση ποδοσφαιρικών αγώνων, αθλητικών γεγονότων, μουσικών εκδηλώσεων και κινηματογραφικών ταινιών ενώνει με ένα τελετουργικό τρόπο τα μέλη της οικογένειας μπροστά στην τηλεόραση και προσφέρει την ευκαιρία για 'επαφή' και ανταλλαγή απόψεων. Αντίθετα, η «αποφυγή» πραγματοποιείται στην επιλογή διαφορετικών μέσων, ώστε τα μέλη της οικογένειας να παραμείνουν μόνα τους και να αποφύγουν τις εντάσεις και τις διαμάχες μεταξύ τους.

Στην εθνογραφική μελέτη στις αλβανικές οικογένειες επιβεβαιώνεται η άποψη ότι η τηλεόραση, περισσότερο από τα υπόλοιπα μαζικά μέσα επικοινωνίας, συντελεί στη συνεύρεση της οικογένειας γύρω από αυτή, στην επικοινωνία και την κοινωνική αλληλόδραση των μελών της στον οικιακό χώρο. Τα μέλη των αλβανικών οικογενειών συγκεντρώνονται μπροστά στην τηλεόραση για να παρακολουθήσουν «τελετουργικά» τα τηλεοπτικά προϊόντα και συνομιλούν για αυτά, πριν, κατά τη διάρκεια, αλλά και μετά από την προβολή τους, αναπτύσσοντας με τον τρόπο αυτό τη μεταξύ τους αλληλόδραση, την αποφυγή της σιωπής και σε πολλές περιπτώσεις τη μείωση συγκρούσεων ανάμεσά τους. Κατά τη συμμετοχική παρατήρηση διαπίστωσα ότι η χρήση του βίντεο ή του DVD και η προβολή αγαπημένων ταινιών συμβάλλουν εξίσου στη συγκέντρωση της οικογένειας και στην επικοινωνία των μελών, καθώς η υπόθεση και η πλοκή του τηλεοπτικού προϊόντος γίνονται αντικείμενο συζήτησης μεταξύ τους. Με άλλα λόγια, τα μέλη των οικογενειών καταναλώνουν τα προϊόντα επικοινωνίας στον οικιακό χώρο και «διαπραγματεύονται» τόσο τις αναγνώσεις των κειμένων των μέσων, όσο και τις μεταξύ τους κοινωνικές σχέσεις.

«Τα Σάββατα που δεν έχουμε σχολείο καθόμαστε όλοι μαζί και βλέπουμε ταινίες στο DVD. Εγώ προτιμώ τις αστυνομικές, αλλά η αδερφή μου θέλει κωμωδίες. Τις περισσότερες φορές βλέπουμε ταινίες που

νοικιάζει ο μπαμπάς, ξένες με ελληνικά γράμματα [υπότιτλους]. Η μαμά δεν προλαβαίνει να διαβάσει και ρωτάει εμένα και τον μπαμπά», (Αντριάνο, μαθητής τετάρτης τάξης).

Η Αγκλίντα, ο Ρενάλντο, ο Μάριο και ο Αντόνιο τόνισαν ότι στις καθημερινές τους συνήθειες συμμετέχουν, λιγότερο ή περισσότερο, και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας, όπως ο πατέρας και η μητέρα, τα αδέρφια, ο θείος, τα ξαδέρφια αλλά και η γιαγιά τους από την Αλβανία, που μιλάει ελάχιστα ως καθόλου ελληνικά. «Συνήθως η γιαγιά κάθεται μαζί μας και χαζεύουμε στην τηλεόραση, μας κάνει παρέα, γιατί η μαμά και ο μπαμπάς δουλεύουν ως αργά», αναφέρει η Έντζι, μαθήτρια της τρίτης τάξης. Ομοίως, η Σταυρούλα, μαθήτρια της τετάρτης τάξης στο δημοτικό σχολείο της Νέας Επιδαύρου, αναφέρεται στη βραδινή συνήθεια της οικογένειας να τρώνε όλοι μαζί «μπροστά στην τηλεόραση».

Κάθε βράδυ τρώμε όλοι μαζί μπροστά στην τηλεόραση [...]. Βλέπουμε ό,τι έχει εκείνη την ώρα, συνήθως κάποια ελληνική σειρά ή τις ειδήσεις. Εμένα μου αρέσουν και οι εκπομπές με τη μαγειρική, αλλά αυτές τις βλέπω μόνη μου, δεν αρέσουν σε κανένα.

Στην ξένη βιβλιογραφία γίνεται αναφορά στις διαφορετικές επιλογές προγραμμάτων ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά (Moores 2000, Livingstone και Bovill 2001). Στις αλβανικές οικογένειες της έρευνας, τα παιδιά επιλέγουν τη χρήση της δεύτερης συσκευής τηλεόρασης για να απομονώνονται και να παρακολουθούν προγράμματα διαφορετικά από αυτά που έχουν επιλέξει οι γονείς τους, ώστε να αποφεύγονται οι εκρήξεις και οι τσακωμοί μεταξύ τους. «Στη μεγάλη [τηλεόραση] ο μπαμπάς βλέπει συνέχεια ειδήσεις, εγώ με την αδερφή μου πάμε στη μικρή, στο δωμάτιό μας, να δούμε άλλα. Καμιά φορά μαλώνουμε λίγο, αλλά τα βρίσκουμε αμέσως», αναφέρει η Πετρούλα, μαθήτρια της δευτέρας τάξης, περιγράφοντας τις διαφορετικές επιλογές που έχει με τον πατέρα της, τις διαφωνίες με την αδερφή της μπροστά στην τηλεόραση και την προσπάθεια συμβιβασμού.

Αξιίζει να σημειωθεί ότι οι κωμικές τηλεοπτικές αφηγήσεις αποτελούν τις κύριες επιλογές των μαθητών και μαθητριών. Για παράδειγμα, η Κατερίνα, μαθήτρια της τρίτης τάξης που περνάει τα απογεύματα στο σπίτι με τη γιαγιά της και τον τρίχρονο αδερφό της, περιγράφει τις επιλογές της από τον αλβανικό σταθμό και τονίζει την προτίμησή της στις κωμικές σειρές. «Συνά βλέπω μαζί με τη γιαγιά μου μια κωμωδία στο αλβανικό κανάλι που λέγεται Όλγα και έχει πολύ πλάκα. Είναι μια γριά και θέλει να παντρέψει την κόρη της και πάνε διάφοροι να τη γνωρίσουν και να γίνουν γαμπροί», αναφέρει χαρακτηριστικά. Επίσης, ο Λεόν, μαθητής της τετάρτης τάξης, αναφέρει ότι παρακολουθούν μαζί με την αδερφή του κυρίως τις κωμικές ταινίες από τους αλβανικούς σταθμούς *Top Channel* και *Plus 5*. Από την άλλη πλευρά, το κλάμα και η συγκίνηση που χαρακτηρίζει τα προγράμματα που επιλέγουν κυρίως οι μητέρες, ωθεί τους μαθητές να κάνουν χρήση της δεύτερης τηλεόρασης και να παρακολουθήσουν κάποια άλλη σειρά ή ταινία. Χαρακτηριστικά, ο Αντρέας, μαθητής της πρώτης τάξης, και ο αδερφός του Ματέο, νήπιο, ενώ γενικά παρακολουθούν τα προγράμματα στην τηλεόραση με τη συντροφιά της μητέρας του, 'αποφεύγουν' να βλέπουν τις εκπομπές που προκαλούν συγκίνηση και ανατρέχουν σε άλλες επιλογές «στην άλλη τηλεόραση».

«Όταν η μαμά βλέπει το Πάμε Πακέτο, εγώ παίζω με τον αδερφό μου ή διαβάζω για την επόμενη μέρα. Δε μου αρέσει, γιατί όλο κλαίνε και φωνάζουν, όλο προβλήματα έχουν».

Στην περίπτωση αυτή, τα αδέρφια συνηθίζουν να παρακολουθούν μαζί τα τηλεοπτικά προγράμματα από την 'άλλη', τη 'μικρή' συσκευή, παρά τις διαμάχες και τις αντιδράσεις εξαιτίας των διαφορετικών τους επιλογών. Η Έντζι, μαθήτρια της τετάρτης τάξης, δηλώνει ότι παρά τις διαφορετικές προτιμήσεις που συχνά έχει με τις αδερφές της, καταφέρνουν και παρακολουθούν κάποιες σειρές μαζί. «Μπορεί να μαλώνουμε καμιά φορά με τις αδερφές μου, αλλά στο τέλος τα καταφέρνουμε και βλέπουμε κάτι μαζί χωρίς να επέμβουν οι γονείς μας», αναφέρει χαρακτηριστικά. Από την άλλη πλευρά, η Αγκλίντα, μαθήτρια της πέμπτης τάξης, δηλώνει ότι εμμένει στις επιλογές της και αρκετά συχνά τσακώνεται με τον αδερφό της για τα τηλεοπτικά προγράμματα.

Η αφήγηση των αγαπημένων σειρών, οι περιπέτειες και οι ατάκες των πρωταγωνιστών αποτελούν καθημερινό θέμα συζήτησης, τόσο ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας, όσο και ανάμεσα στους συμμαθητές στο σχολείο. «*Με τους φίλους μου γελάμε με τις σειρές και 'κάνουμε' τα αστεία από τα επεισόδια την επόμενη μέρα στο σχολείο*», τονίζουν οι περισσότεροι μαθητές και μαθήτριες. Έτσι, μέσα από τις επαναλαμβανόμενες συζητήσεις που επιτελούνται στο σχολείο ανάμεσα στους συμμαθητές και μέσα από τις καθημερινές αναφορές στις περιπέτειες των ηρώων, οι μαθητές αρκετές φορές μοιράζουν 'ρόλους' μεταξύ τους και, αφηγούμενοι τις αγαπημένες στιγμές του επεισοδίου που πέρασε, ξαναπαίζουν «διακειμενικά» τις αγαπημένες σκηνές και γελάνε με τα αστεία των πρωταγωνιστών. Ταυτόχρονα και τα αλβανικά προγράμματα γίνονται αντικείμενο συζήτησης στο σπίτι, ανάμεσα στους μαθητές, τους γονείς και συγγενείς τους, αλλά και στο σχολείο με τους έλληνες συμμαθητές τους. «*Καμιά φορά βλέπω μια εκπομπή με καράτε και επειδή αυτό αρέσει πολύ στους φίλους μου, τους λέω τι γίνεται και τους δείχνω τα κόλπα*», αναφέρει ο Λεντί, μαθητής της τρίτης τάξης, περιγράφοντας τις συζητήσεις που κάνει με τους συμμαθητές του για το αγαπημένο του πρόγραμμα από τον αλβανικό σταθμό *Top Channel*.

ΠΡΟΤΡΟΠΕΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ

Κυρίαρχα πρόσωπα στην επικοινωνία των μελών της οικογένειας μεταξύ τους αναδεικνύονται οι γονείς, που με τη στάση τους καθορίζουν εν μέρει τη συμπεριφορά και τις επιλογές των παιδιών τους μπροστά στην τηλεοπτική συσκευή. Στις εθνογραφίες κοινού των τελευταίων χρόνων έχει διαπιστωθεί ότι οι περιορισμοί που τίθενται από την πλευρά των γονιών προς τα παιδιά τους αφορούν κυρίως στη χρήση της τηλεόρασης στο σπίτι, στις ώρες παρακολούθησης και στο περιεχόμενο των προγραμμάτων (Livingstone και Bovill 1999). Σήμερα, όπως ακριβώς συνέβαινε και τη δεκαετία του 1950, οι γονείς εγκρίνουν ή απαγορεύουν την παρακολούθηση κάποιων προγραμμάτων για να επιβραβεύσουν ή να τιμωρήσουν τα παιδιά για τις πράξεις τους, αλλά και για να τα προστατεύσουν από τηλεοπτικά προγράμματα που προβάλλουν τον τρόμο, τη βία και την επιθετικότητα (Pasquier 2001). Αρκετές φορές, επίσης, έχει αναφερθεί ότι ορισμένοι γονείς, κάθε φορά που απουσιάζουν, παίρνουν μαζί τους το τηλεχειριστήριο, κλειδώνουν την τηλεόραση ή κρύβουν τα DVD, για να αναγκάσουν τα παιδιά τους να διαβάσουν και να κάνουν τις σχολικές τους εργασίες (όπ.π: 172). Από την άλλη πλευρά, έχει υποστηριχθεί ότι τα παιδιά συχνά αντιδρούν στους περιορισμούς των γονιών τους και καταφεύγουν σε κάθε μέσο για να παρακολουθήσουν τα αγαπημένα τους τηλεοπτικά προγράμματα.

Από την ανασκόπηση των εθνογραφικών μελετών που αφορούν την καθημερινή κατανάλωση προϊόντων επικοινωνίας από τις διασπορικές κοινότητες στις χώρες της Δύσης, διαπιστώθηκε ότι αρκετοί γονείς «*εμμένουν να ζουν νοερά στη χώρα που άφησαν πίσω τους*» (Gillespie 1995: 80). Κατά συνέπεια, ενθαρρύνουν τα παιδιά τους να παρακολουθούν τηλεοπτικές σειρές, ταινίες και ειδήσεις από τη χώρα καταγωγής, ώστε να βρίσκονται σε επαφή με τη μητρική τους γλώσσα, καθώς αυτή αποτελεί ισχυρό σύμβολο της συλλογικής τους ταυτότητας (Gillespie 1995, Sreberny 2000, Georgiou 2001, Tsagarousianou 2004, Karim 2003).

Μέσα από τις συνομιλίες μου με τους αλβανούς γονείς, αρκετές φορές διαπίστωσα ότι οι περισσότεροι προτρέπουν τα παιδιά τους να παρακολουθούν αλβανικά προγράμματα και ταινίες, να ακούν αλβανικά τραγούδια και να χρησιμοποιούν την αλβανική γλώσσα στο σπίτι, όταν συνομιλούν μαζί τους ή με τα αδέρφια τους. Χαρακτηριστικά, ο Μπουγιάρ, πατέρας δύο παιδιών στην πρώτη και τρίτη τάξη του δημοτικού σχολείου στη Νέα Επίδαυρο, που ζει στην Ελλάδα από δεκαπέντε ετών και τώρα πια αναλαμβάνει δικές του δουλειές ως χτίστης, υποστηρίζει ότι τα παιδιά πρέπει να γνωρίζουν τη χώρα καταγωγής τους. Μέσα από την κατανάλωση αλβανικών ταινιών και προγραμμάτων της αλβανικής τηλεόρασης, όπως ο ίδιος αναφέρει, «*τα παιδιά μαθαίνουν τη γλώσσα [αλβανική], μαθαίνουν πώς είναι τα πράγματα εκεί, τι γίνεται στην Αλβανία. Έτσι δε θα δυσκολευτούν αν επιστρέψουμε εκεί*». Ανάλογες ανησυχίες εκφράζει ο Αγκίμ, πατέρας ενός μαθητή στην έκτη και μιας μαθήτριας στην πέμπτη τάξη, τονίζοντας ότι προτρέπει τα παιδιά του να παρακολουθούν τις ειδήσεις από τον αλβανικό κρατικό

σταθμό TVSH, για να «ακούν την αλβανική γλώσσα και να μαθαίνουν τα νέα από την Αλβανία», αφού υπάρχει η πιθανότητα επιστροφής στη χώρα καταγωγής τους.

Από την άλλη πλευρά, κάποιοι γονείς φάνηκαν να προτιμούν τα παιδιά τους, από τη στιγμή που ζουν στην Ελλάδα, να καταναλώνουν κυρίως προϊόντα από τα ελληνικά μέσα επικοινωνίας. Η Εντέλα, μητέρα δύο μαθητών στην πρώτη και τετάρτη τάξη, που ζει στην Ελλάδα περίπου δέκα χρόνια και εργάζεται καθημερινά σε ταβέρνα της Αρχαίας Επιδαύρου, αν και επιθυμεί τα παιδιά της να μάθουν αλβανικά και να γνωρίσουν τη χώρα καταγωγής τους, αναφέρει ότι δεν την ενοχλεί που παρακολουθούν ελληνικές σειρές και ταινίες, «αφού εδώ [στην Ελλάδα] πηγαίνουν σχολείο και μπορεί να μείνουν εδώ για πάντα».

Σε αυτή την έρευνα διαπίστωσα ότι ο πατέρας είναι αυτός που 'πρωταγωνιστεί' στις επιλογές της χρήσης των αλβανικών προϊόντων επικοινωνίας στο σπίτι, αφού ο ίδιος ταξιδεύει στην Αλβανία και φέρνει πίσω DVD με αλβανικές ταινίες, αλλά και CD με τις πρόσφατες αλβανικές επιτυχίες. Η Σάρα, μαθήτρια της τετάρτης τάξης, περιγράφει την προτροπή του πατέρα της να παρακολουθούν αυτή και ο εννιάχρονος αδερφός της αλβανικά τηλεοπτικά προγράμματα και ταινίες, ώστε μέσα από τις αναπαραστάσεις τους να γνωρίσουν καλύτερα τις πόλεις, το φυσικό περιβάλλον, τις συνήθειες των ανθρώπων και τη σύγχρονη πραγματικότητα στη χώρα καταγωγής τους. «Όταν βλέπουμε αλβανικές σειρές, ο μπαμπάς μας λέει 'ελάτε να δείτε', 'να μάθετε πώς είναι η χώρα σας, τι γίνεται εκεί'. Καμιά φορά μας λέει να πάμε με το ζόρι γιατί πρέπει να δούμε κάτι», αναφέρει χαρακτηριστικά, διαχωρίζοντας τη στάση της μητέρας τους, η οποία χωρίς πίεση αφήνει τα παιδιά να κάνουν τις επιλογές τους. Επίσης, η Πετρούλα, μαθήτρια της δευτέρας τάξης στο δημοτικό σχολείο του Ναυπλίου, που γεννήθηκε και βαφτίστηκε στην Ελλάδα, αναφέρει ότι ο πατέρας της, κάθε φορά που επισκέπτονται οικογενειακά την Αλβανία την περίοδο των διακοπών, εμμένει στη χρήση των αλβανικών μέσων επικοινωνίας.

«Στις διακοπές των Χριστουγέννων και καμιά φορά το καλοκαίρι πηγαίνουμε στο χωριό του μπαμπά, στο Μπεράτι, να δούμε τη γιαγιά, τον παππού, τους συγγενείς μας και το σπίτι που χτίζουμε εκεί. Ο μπαμπάς κάθε μέρα μας λέει να βλέπουμε τις ειδήσεις στα αλβανικά μαζί του και να μαθαίνουμε τα πάντα για την Αλβανία».

Στην έρευνα αυτή, δεν είναι λίγες οι φορές που η παρουσία του πατέρα στο σπίτι επηρεάζει τις οικογενειακές πρακτικές μπροστά στην τηλεόραση και τις επιλογές των παιδιών σχετικά με τα τηλεοπτικά προγράμματα, κυρίως όταν το περιεχόμενό τους αντιβαίνει στις αντιλήψεις της οικογένειας περί ηθικής. Έτσι, κάποια από τα παιδιά αναφέρουν ότι αναγκάζονται να «κλείσουν την τηλεόραση» ή να «αλλάξουν κανάλι», επειδή αισθάνονται αμηχανία να παρακολουθήσουν προγράμματα με ρομαντικές και αισθησιακές σκηνές μαζί του. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο με τα γυναικεία πρόσωπα στο σπίτι, αφού η μητέρα και η γιαγιά, όταν βρίσκονται στο σπίτι, προτιμούν να παρακολουθούν αυτά ακριβώς τα προγράμματα μαζί με τα παιδιά, ακόμα και όταν το περιεχόμενό τους είναι «απαγορευτικό». Για παράδειγμα, η Εργιόνα, μαθήτρια της τρίτης τάξης, που μένει με τους γονείς της, τη μεγαλύτερη αδερφή της και τη γιαγιά από την Αλβανία σε μικρό διαμέρισμα της πόλης του Ναυπλίου, περιγράφει τους περιορισμούς που επιβάλλει ο πατέρας της αναφορικά με τα τηλεοπτικά προγράμματα και τις σειρές, αλλά και την αμηχανία που η ίδια αισθάνεται όταν παρακολουθεί μαζί του κάποιο πρόγραμμα.

«Ο μπαμπάς καμιά φορά φωνάζει να μη βλέπω διάφορα έργα και όταν έρχεται εγώ το κλείνω. Όταν δείχνει καμία σκηνή που δεν κάνει, το αλλάζω αμέσως και βλέπω κάτι άλλο. Μπορεί να μην πει τίποτα εκείνη την ώρα, αλλά ξέρω ότι μετά θα μου πει. Η μαμά δε λέει κάτι για αυτά που δείχνει».

Επίσης, ο Αγκρόν, πατέρας ενός αγοριού στην πρώτη και ενός κοριτσιού στην τετάρτη τάξη, που κατοικεί στην Επίδαυρο με την οικογένειά του και τη μητέρα του, τονίζει την αντίθεσή του με όσα δείχνει η τηλεόραση, λέγοντας ότι δεν επιτρέπει στα παιδιά του να παρακολουθούν όλες αυτές τις σειρές ως αργά το βράδυ. «Είναι πράγματα στην τηλεόραση που δεν πρέπει να βλέπουν τα παιδιά, δεν πρέπει να μένουν μέχρι αργά, δουλειά τους είναι το σχολείο και τα μαθήματά τους», υποστηρίζει και

ισχυρίζεται ότι πρέπει να υπάρχουν κανόνες αναφορικά με τα προγράμματα και τις ώρες που μπορούν τα παιδιά να βρίσκονται μπροστά στην τηλεόραση. Από την άλλη πλευρά, το ενδιαφέρον των μητέρων για τη χρήση της τηλεόρασης περιορίζεται κυρίως στις ώρες παρακολούθησης, αφού «*το βράδυ, γύρω στις δέκα και μισή το αργότερο η τηλεόραση πρέπει να κλείνει*». Επιπλέον, η πρόοδος των παιδιών στο σχολείο και η υγεία τους είναι αυτά που πραγματικά απασχολεί τις μητέρες της έρευνας. Χαρακτηριστικά αναφέρουν ότι «*δεν πειράζει αν έχουν την τηλεόραση ή το ραδιόφωνο ανοιχτά, όταν διαβάζουν, μόνο να κάνουν τις ασκήσεις τους*» και «*να μην πηγαίνουν κοντά στην τηλεόραση, γιατί θα χαλάσουν τα μάτια τους*».

Στο εθνογραφικό παράδειγμα που αφορά στην καθημερινή κατανάλωση τηλεοπτικών προϊόντων από τους αλβανούς μαθητές και μαθήτριες επιβεβαιώνεται η κυριαρχία του μέσου. Οι μαθητές αλβανικής καταγωγής προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας, στον οικιακό τους χώρο παρακολουθούν αλβανικές κωμικές ταινίες, ενημερώνονται για την προσωπική ζωή των συγγενών τους στην Αλβανία μέσα από μαγνητοσκοπημένα 'βίντεο-γράμματα' και διασκεδάζουν με τα βίντεο αλβανικών τραγουδιών. Συγχρόνως, όμως, τα παιδιά αυτά, όπως ακριβώς και οι έλληνες συμμαθητές τους, παρακολουθούν τις παγκόσμιες κινηματογραφικές παραγωγές, τις ελληνικές και ξένες τηλεοπτικές σειρές. Μέσα από αυτή τη σύνθετη καθημερινή οικιακή τελετουργία, οι αλβανοί μαθητές και μαθήτριες προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας αναπτύσσουν και διαπραγματεύονται σχέσεις εξουσίας με τους γονείς τους, κυρίως τον πατέρα τους, αλλά και με τους συμμαθητές τους.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ang, Ien 1996. *Living Room Wars: Rethinking Media Audiences for a Post-modern World*. London: Routledge.

Buckingham, David 1996. *Moving Images: Understanding Children's Emotional responses to Television*. Manchester: Manchester University Press.

Gauntlett, David και Hill, Annette (1999). *TV Living: Television, Culture and Everyday Life*. London: Routledge.

Georgiou, Myria (2001). Crossing the Boundaries of the Ethnic Home: Media Consumption and Ethnic Identity Construction in the Public Space. The Case of the Cypriot Community Centre in North London. *International Communication Gazette*, 63 (4) 311-329. London: Sage.

Gillespie, Marie (1995). *Television, Ethnicity and Cultural Change*. London: Routledge

Karim, H. Karim (επιμ.) 2003. *The Media of Diaspora*. London: Routledge.

Livingstone, Sonia και Moira Bovill 1999. *Young People, New Media*. London: LSE Report.

Livingstone, Sonia και Moira Bovill 2001. *Children and Their Changing Media Environment: A European Comparative Study*. London: Lawrence Erlbaum Associates.

Lull, James 1980. The Social Uses of Television. *Human Communication Research* 6(3): 197-209.

Lull, James (1988) (eds). *World Families Watch Television*. London: Sage.

Lull, James (1990). *Inside Family Viewing: Ethnographic Research on Television's Audiences*. London: Routledge.

Moores, Shaun 1993. *Interpreting Audience: the Ethnography of Media Consumption*. London: Sage.

Moores, Shaun 2000. *Media and Everyday Life in Modern Society*. Edinburgh University Press.

Morley, David (1986). *Family Television: Cultural Power and Domestic Television*. London: Comedia.

Morley, David (1992). *Television, Audiences and Cultural Studies*. London: Routledge.

Pasquier, Dominique 2001. Media at Home: Domestic Interactions and Regulation. Στο Sonia Livingstone και Moira Bovill (επιμ.). *Children and Their Changing Media Environment, A European Comparative Study*. London: Lawrence Erlbaum Associates.

Sreberny, Annabelle 2000. Media and Diasporic Consciousness: An Exploration among Iranians in London. Στο Simon Cottle (επιμ.). *Ethnic Minorities and the Media: Changing Cultural Boundaries*. Open University Press.

Tsagarousianou, Rosa 2004. Rethinking the Concept of Diaspora: Mobility, Connectivity and Communication in a Globalised World. *Westminster Papers in Communication and Culture* 1(1): 52-65.

Στοιχεία επικοινωνίας:

Ιωσήφ Κωνσταντίνου, iossifk@gmail.com